

Συνέδριο στη μνήμη των Καθηγητών Δημήτρη Τσάτσου και Γιώργου
Παπαδημητρίου
«Η Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία και η Ελληνική Πολιτεία»
Θεσσαλονίκη, 20-21 Φεβρουαρίου 2015
Νομική Σχολή και Έδρα Jean Monnet, ΑΠΘ και Όμιλος «Αριστόβουλος
Μάνεσης»
με τη συνδρομή ΔΣΘ και ΕΒΕΘ

ΟΜΙΛΙΑ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ
ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ
Δ. ΤΣΑΤΣΟΥ ΚΑΙ Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ»

Κύριε Πρόεδρε του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αγαπητή Άννα, κυρίες και κύριοι δικαστές, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, θέλω να ευχαριστήσω και να συγχαρώ βεβαίως, κυρίως να ευχαριστήσω προσωπικά τη Λίνα Παπαδοπούλου, τη Νομική Σχολή Θεσσαλονίκης για την εξαιρετική πρωτοβουλία να οργανωθεί αυτή η διήμερη συνάντηση αφιερωμένη στη μνήμη του Δημήτρη Τσάτσου και του Γιώργου Παπαδημητρίου.

Με τον Δημήτρη Τσάτσο με συνδέουν, όπως ξέρετε, στενοί, ακατάλυτοι, προσωπικοί και πνευματικοί δεσμοί. Με τον Γιώργο Παπαδημητρίου πορευτήκαμε πολλά χρόνια μαζί, πάντοτε με φιλία, πάντοτε με συναδελφικότητα, πάντοτε με ευπρέπεια και αλληλοκατανόηση.

Έχω μιλήσει πολλές φορές για τον Δημήτρη Τσάτσο. Θα μου επιτρέψετε πριν εισέλθω στο θέμα της εισήγησής μου, να μνημονεύσω δυο τρία σημεία από αυτά που κατ' επανάληψη έχω τονίσει. Η μετριοπάθεια και η υποχωρητικότητα του Δημήτρη Τσάτσου, πολλές φορές παρεξηγούντο γιατί κρυβόντουσαν πίσω από μια ευγένεια, μια φινέτσα, από μια αστική καλλιέργεια, που σε έκαναν να πιστεύεις ότι υπάρχει κάποιο στοιχείο αδυναμίας λόγω της διαρκούς αναζήτησης της συμπάθειας, της αποδοχής, της τρυφερότητας.

Επρόκειτο για μια απατηλή ευγενικά απατηλή εντύπωση, γιατί ο Δημήτρης Τσάτσος είχε τη δύναμη να διατυπώνει με απόλυτη καθαρότητα, συνέπεια και ακρίβεια τις έννοιες πάνω στις οποίες στήριζε και το επιστημονικό του έργο και την πολιτική του παρέμβαση.

Η αίσθηση ότι αδικήθηκε σε σχέση με τις δυνατότητές του και στην επιστημονική και στην πολιτική του διαδρομή, είναι επίσης ανακριβής, γιατί έτυχε μιας μοναδικής αναγνώρισης στην διεθνή επιστημονική κοινότητα, κυρίως του γερμανόφωνου

χώρου. Τα δε δέκα χρόνια της θητείας του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τον ανέδειξαν στον Έλληνα βουλευτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την ύψιστη αποδοχή και τη μέγιστη παρέμβαση στα ευρωπαϊκά δρώμενα. Η μνήμη του είναι ακόμη ζωντανή στους κύκλους του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την ανιχνεύεις σε κάθε συζήτηση γύρω από το θεσμικό μέλλον της Ένωσης.

Βεβαίως ο Τσάτσος, ο κατ' εξοχήν μέντορας στο χώρο του ελληνικού πανεπιστημίου, πολλές φορές έδειχνε περισσότερο επιεικής απ' ό,τι ήταν. Το γεγονός ότι ήταν ευγενής και προωθητικός δεν σημαίνει ότι του έλειπε η απόλυτη αίσθηση- με αξιοκρατικά κριτήρια -του επιπέδου στο οποίο εκινείτο οποιοσδήποτε επιστήμονας, ιδίως νέος.

Και αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία, γιατί έτσι εξηγείται το γεγονός ότι πολλές φορές ήταν υποστηρικτικός και προωθητικός για νηστεύσαντες και μη νηστεύσαντες, για δυναμένους και μη δυναμένους.

Θέλω επίσης να επαναλάβω τα όσα είπα για το Γιώργο προηγουμένως, για την επιλογή του να αποφεύγει οποιαδήποτε προσωπική αντιπαράθεση, για την ανεκτικότητα του, για την ευγένειά του. Για τη μεγάλη του ικανότητα να κινείται σε όλο το φάσμα του εσωτερικού και του διεθνούς δημοσίου δικαίου και φυσικά του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και για το γεγονός ότι συνδύασε με εξαιρετικό τρόπο την θεωρητική του κατάρτιση και την πρακτική του εμπειρία ως νομικός σύμβουλος του Πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη επί πολλά χρόνια. Είχαμε την ευκαιρία να συνεργαστούμε από το 1996 μέχρι το 2001 στην προετοιμασία της αναθεώρησης του 2001 . Και βεβαίως η ολιγόμηνη θητεία του ως βουλευτή Επικρατείας, ήταν απλώς η αρχή μιας υπόσχησης που δεν τηρήθηκε, γιατί δυστυχώς τον πρόλαβε ο θάνατος. Ο άδικος και πρόωρος θάνατος.

Τους ενώνει τους δυο ,τον Δημήτρη Τσάτσο και τον Γιώργο Παπαδημητρίου, πέρα από την οικογενειακή σχέση, πέρα από την Άννα που είναι εδώ παρούσα σήμερα, η κοινή αίσθηση των ευρωπαϊκών συσχετισμών. Η αίσθηση του κρατικού φαινομένου και γι' αυτό κυρίες και κύριοι διάλεξα να αναφερθώ σήμερα σε ένα θέμα που τους αφορά, που είναι οι μετασχηματισμοί του κράτους. Η επιρροή της οικονομικής κρίσης και της κρίσης ασφάλειας, τόσο στο φαινόμενο του κράτους, όσο και στη δυναμική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Αντιλαμβάνεστε ότι αναφερόμενος στο ζήτημα αυτό, θα αναφερθώ κατ' ανάγκη και εκ των πραγμάτων στα διδάγματα της διαπραγμάτευσης. Γιατί δεν ξέρω πώς γράφεται η ιστορία, πάντως η κυρία Παπαδοπούλου είχε την ιδέα να οργανώσει 20 και 21 Φεβρουαρίου τη συνάντηση αυτή. Αν αυτά τα λέγαμε χθες ,τα συμφραζόμενα θα

ήταν διαφορετικά. Το ότι τα λέμε σήμερα, τα συμφραζόμενα μας διευκολύνουν να κατανοήσουμε πολλά πράγματα που ήταν ίσως δυσνόητα μέχρι χθες το βράδυ.

Κυρίες και κύριοι, η οικονομική κρίση είναι το πεδίο δοκιμασίας της σχέσης εθνικού κράτους και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ξανά, εξ αρχής. Όπως όλοι ξέρουμε, οι θεσμικές βάσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, είναι οι αναγκαίοι περιορισμοί στην εθνική κυριαρχία και η παραχώρηση αρμοδιοτήτων στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως προβλέπει ο συνδυασμός των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 28 του Ελληνικού Συντάγματος και οι αντίστοιχες διατάξεις όλων των Συνταγμάτων των κρατών μελών, μέσα από την διαδικασία της αλληλοπεριχώρησης μεταξύ εθνικού συντάγματος και πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου, που συγκροτεί τον ενιαίο ευρωπαϊκό συνταγματικό χώρο.

Θεσμική βάση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι η αυτοαναφορικότητα της Ευρωπαϊκής έννομης τάξης, αλλά ταυτόχρονα ο σεβασμός των εθνικών ταυτοτήτων και ευαισθησιών. Και τελικά το αντίβαρο, η ανάδειξη της θεσμικής ισοτιμίας των κρατών μελών, ως αρχής, για την ακρίβεια ως δήθεν αρχής, πάνω στην οποία οικοδομείται η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, κάτι που εκδηλώνεται μέσα από τις ειδικότερες αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.

Όμως στη συνέχεια αυτό που προέκυψε είναι η σταδιακή και βαθιά αλλοίωση της θεσμικής ισοτιμίας των κρατών μελών. Από την ομοφωνία που ήταν η υποστασιοποίηση της θεσμικής ισοτιμίας, πήγαμε πολύ γρήγορα για τα ιστορικά δεδομένα της Ευρώπης, στην ενισχυμένη πλειοψηφία.

Αλλά η μεγαλύτερη μεταβολή στην αρχή της θεσμικής ισοτιμίας των κρατών μελών, είναι η ανάδειξη της διαφοράς του οικονομικού μεγέθους των κρατών μελών. Και όλο αυτό έγινε χωρίς να αναπτυχθούν ομοσπονδιακά αντίβαρα, όπως είναι ο ομοσπονδιακός προϋπολογισμός, οι μηχανισμοί αναδιανομής του ομοσπονδιακού πλεονάσματος, το ομοσπονδιακό σύνταγμα και ο ομοσπονδιακός πατριωτισμός.

Αυτά δεν υπήρξαν και δεν υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντιθέτως διαμορφώθηκαν οικονομικοί μηχανισμοί που θίγουν τη θεσμική ισοτιμία και εντάθηκαν λόγω κρίσης, όχι σε σχέση με την Ελλάδα, σε σχέση με όλα τα κράτη μέλη. Όλοι οι μηχανισμοί της επιτήρησης, όλα τα ειδικά προγράμματα.

Και έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία να παραδεχτούμε ότι το μέγιστο φαινόμενο το οποίο αλλάζει όλα τα γνωστά δεδομένα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι η πιο προβεβλημένη μορφή ενισχυμένης συνεργασίας των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που μετέχουν στη ζώνη του ευρώ, η συγκρότηση της ευρωζώνης, το κοινό νόμισμα.

Οι θεσμικές επιπτώσεις της ευρωζώνης και της εισαγωγής του ευρώ, η συγκρότηση του Eurogroup, της ευρωομάδας, που λειτουργεί με κανόνες τελείως διαφορετικούς από αυτούς του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και κυρίως η θεσμική διάσταση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του ευρωσυστήματος, δηλαδή

των προσαρτημένων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα εθνικών κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της ευρωζώνης, είναι μια συγκλονιστική αλλαγή στο θεσμικό οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα διοικείται με βάση τη συμμετοχή στο κοινοτικό ΑΕΠ. Δεν διοικείται με βάση την αρχή της θεσμικής ισοτιμίας των κρατών μελών. Και βέβαια, όπως ξέρετε, ο καταστατικός της σκοπός είναι η σταθερότητα των τιμών, δηλαδή η αντιπληθωριστική πολιτική, ούτε καν και η πλήρης απασχόληση που είναι καταστατικός σκοπός της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ.

Οι θεσμικές επιπτώσεις της προωθημένης οικονομικής διακυβέρνησης στην ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, η ενιαία τραπεζική αγορά, ο νέος ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του SSM τώρα, νομίζω ότι επιβεβαιώνουν του λόγου το αφαλές.

Δεν θέλω να μπω σε λεπτομέρειες. Θέλω να πω απευθυνόμενος σε νομικούς ότι η αλλοίωση που έχει συντελεστεί λόγω ευρωζώνης και λόγω κρίσης, δεν αποτυπώνεται μόνο στα κανονιστικά κείμενα, αλλά αποτυπώνεται και στη νομολογία των δικαστηρίων και των ευρωπαϊκών και των κρατών μελών στο ανώτερο δυνατό επίπεδο, γιατί αλλάζουν οι ταχύτητες της συνταγματικής αλληλοπεριχώρησης. Δηλαδή του σεβασμού που εκφράζουν τα συνταγματικά ή ανώτατα δικαστήρια των κρατών μελών στο ενωσιακό δίκαιο και στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο σεβασμός με τον οποίο υποκλίνεται το Δικαστήριο του οποίου προεδρεύει ο αγαπητός Βασίλης Σκουρής, στα δεδομένα της συνταγματικής δικαιοσύνης πολλών κρατών μελών, γιατί όλα αυτά είναι στοιχεία του πραγματικού συσχετισμού μέσω του οποίου συντελείται η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Εάν δείτε τη νομολογία του γερμανικού συνταγματικού δικαστηρίου για την κρίση, θα δείτε αποφάσεις οι οποίες είναι σημαντικά ,αξιόλογα, πολιτικά κείμενα στα οποία αποτυπώνονται σκέψεις, προβληματισμοί και τελικώς συμπεράσματα τα οποία έχουν σχέση με την διαχείριση την οικονομική και πολιτική της κρίσης.

Δεν είναι κείμενα λιτά, δεν είναι κείμενα δικανικά, δεν είναι κείμενα αφαιρετικά. Είναι κείμενα που βασίζονται σε μια εκτεταμένη οικονομικοπολιτική θεώρηση των φάσεων της κρίσης. Η καμπύλη της συγκυρίας αποτυπώνεται στη νομολογία και ιδίως στη νομολογία του γερμανικού συνταγματικού δικαστηρίου.

Για να μην σας κουράζω, αρκεί να σκεφτούμε τις νέες τυπολογίες κρατών που αναδύονται στο εσωτερικό της Ένωσης και ενισχύουν την κρατικότητα πρωτίστως. Δηλαδή ενισχύουν τον διακρατικό, τον διακυβερνητικό χαρακτήρα όλης αυτής της διαδικασίας.

Ενώ μιλάμε θεωρητικά για τη θεσμική ισοτιμία των κρατών μελών, η παλιά διάκριση είναι η διάκριση μεταξύ καθαρών πληρωτών και καθαρών ληπτών. Είναι οι χώρες που στην οικονομική δοσοληψία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ,summa sumarum , δίνουν, λαμβάνοντας υπόψη τα πάντα. Το ΕΣΠΑ, την Κοινή Αγροτική Πολιτική,. Είναι και

οι χώρες οι οποίες *summa summarum* παίρνουν. Αυτή είναι μια διαρθρωτική τομή, μη ανισότητα, η οποία είναι καταλυτική, αλλά ξεχασμένη.

Η νέα τομή, αυτή που τη βλέπεις ενεργό στο Eurogroup, είναι η τομή ανάμεσα στις δημοσιονομικά "ενάρετες" χώρες και τις δημοσιονομικά "άσωτες" χώρες. Είναι η τομή ανάμεσα στις χώρες υψηλής πιστοληπτικής ικανότητας που διασφαλίζουν την πιστοληπτική ικανότητα της ευρωζώνης, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του EFSF, του ESM και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και στις χώρες που υπονομεύουν την πιστοληπτική ικανότητα των ευρωπαϊκών θεσμών.

Γιατί για να είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ένας φορέας με τριπλό A στην αξιολόγηση των οίκων αξιολόγησης, για να είναι τα ομόλογα του EFSF ισοδύναμα ρευστού, πρέπει να υπάρχουν χώρες που προσδίδουν το στοιχείο αυτό στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Γιατί οι άλλες χώρες το αφαιρούν. Άρα υπάρχει μια βαθιά ανισότητα. Αλλιώς μιλάει ο Υπουργός που εκφράζει μια δημοσιονομικά "ενάρετη" χώρα και αλλιώς αυτός που εκφράζει μια δημοσιονομικά "άσωτη" –εντός εισαγωγικών- χώρα.

Για να φτάσουμε στην πιο κραυγαλέα διαφορά. Η διαφορά ανάμεσα στις χώρες που δανείζουν και τις χώρες που δανείζονται. Ιδίως όταν συγκροτούνται μηχανισμοί οι οποίοι έχουν έντονο διακρατικό χαρακτήρα, αλλά ακόμη και οι κοινοτικοί μηχανισμοί.

Όταν φύγαμε, για παράδειγμα, από το πρώτο πρόγραμμα που είχε διακρατικό χαρακτήρα και πήγαμε στο δεύτερο που ήταν ένα μεγάλο δάνειο από τον ευρωπαϊκό μηχανισμό σταθερότητας, τον EFSF, τώρα ESM, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα κράτη είναι μέτοχοι του EFSF και εγγυητές του EFSF. Άρα στην πραγματικότητα το διακρατικό στοιχείο είναι αυτό το οποίο υπερισχύει.

Αυτό το Euro Working Group που νομικά λέγεται Eurogroup Working Group, δεν είναι οι βοηθοί των υπουργών. Είναι ταυτόχρονα το Συμβούλιο των Διευθυντών του EFSF, γιατί το Eurogroup είναι ταυτόχρονα το Συμβούλιο των Διοικητών του EFSF.

Έχει πολύ μεγάλη σημασία αυτή η θεμελιώδης διάκριση και πρέπει πάντα να θυμόμαστε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση τόσο ως λειτουργία, δηλαδή ως καθημερινότητα, όσο και ως ολοκλήρωση, δηλαδή ως στρατηγική δυναμική, είναι μια διαρκής διαπραγμάτευση. Αλλά τι διαπραγμάτευση; Μια διαπραγμάτευση η οποία βασίζεται στην εξωραϊσμένη δεοντολογία των ιδρυτικών συνθηκών; Είναι μια διαπραγμάτευση σκληρά διακρατική, σκληρά διακυβερνητική.

Γι' αυτό και ανά πάσα στιγμή ένα όργανο κοινοτικό συγκροτείται σε όργανο διακυβερνητικό και αποφασίζει πρωτογενώς συνάπτοντας στην πραγματικότητα νέες συνθήκες, οι οποίες μπορεί να ασχολούνται με ήσσονος σημασίας θέματα, αλλά νομικά είναι πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διαρκής διαπραγμάτευση είναι διακρατική, πολιτικά δε υποκρύπτει ένα κυλιόμενο μεγάλο συνασπισμό, διότι τα πολιτικά στοιχεία της κυβέρνησης κάθε χώρας, κρύβονται πίσω από το γεγονός ότι οι εκλογικοί κύκλοι είναι διαρκείς, είναι 28, είναι 19 για την ευρωζώνη, άρα πάντα έχουμε εκλογές. Στην πραγματικότητα πάντα έχουμε συνύπαρξη διαφορετικών πολιτικών οικογενειών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Αυτή η διαρκής διαπραγμάτευση σημαίνει ότι υπάρχει και ένας αλληλόχρεος λογαριασμός της διαπραγμάτευσης. Σημαίνει ότι η διαπραγμάτευση έχει ένα συγκεκριμένο ύφος που δεν επιτρέπει εξυπνάδες, έχει βάθος, έχει συνέπεια, έχει συμφραζόμενα.

Για να κάνεις οποιαδήποτε διαπραγμάτευση ενδοτική ή σκληρή, πρέπει να ξέρεις την ατμόσφαιρα, το πλαίσιο, τους συσχετισμούς, την προοπτική και κυρίως όταν προβάλλεις επιχειρήματα να γνωρίζεις ότι στον αλληλόχρεο λογαριασμό της πολιτικής επιχειρηματολογίας μεταξύ κρατών, υπάρχουν αντιτάξιμα επιχειρήματα.

Στο επιχείρημα ο "λαός μου" μίλησε, υπάρχει το επιχείρημα για το δικό τους λαό, γιατί έτσι αναζητούμε υποτίθεται το λαό μας. Τον ευρωπαϊκό δήμο. Στο επιχείρημα η Βουλή μου, υπάρχει το αντεπιχείρημα η δική μου Βουλή και οι κοινοβουλευτικές επιφυλάξεις στην ιστορία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, έχουν προκύψει από τις χώρες που είναι μικρές σε μέγεθος και καθαροί πληρωτές.

Η κοινοβουλευτική επιφύλαξη έχει ξεκινήσει από τη Δανία και χρησιμοποιείται από τη Φιλανδία και βεβαίως σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη Γερμανία, λόγω του ομοσπονδιακού χαρακτήρα της χώρας. Όταν δε τους πεις "τα δικαστήριά μου, είπαν αυτό. Να δώσουμε πίσω κάποια λεφτά, ή να ακυρώσουμε κάποια μέτρα", όπως είπε το πορτογαλικό συνταγματικό δικαστήριο, η απάντηση είναι ότι "έχω και εγώ το δικαστήριό μου στο οποίο πάω να υπερασπιστώ το πρόγραμμά σου".⁵⁵

Άρα τα επιχειρήματα είναι αντιτάξιμα και ο συσχετισμός σκληρός. Και εάν δεν έχεις πει την αλήθεια στο λαό σου, τότε είναι αυτός που την πληρώνει, γιατί έχουν δημιουργηθεί ψευδαισθήσεις οι οποίες αποδυναμώνουν τη διαπραγμάτευση.

Μεγαλύτερη όμως μεταβολή είναι αυτή που επήλθε στο σκληρό πυρήνα του κρατικού φαινομένου. Είναι η μεταβολή που επήλθε στην ίδια την έννοια της κυριαρχίας. Πώς ορίζεται η κυριαρχία; Με πολλούς τρόπους. Ως εσωτερική, εξωτερική, ως αρμοδιότητα της αρμοδιότητας, ως δυνατότητα να ασκείς την πρωτογενή, τη συντακτική εξουσία; Υπάρχει ο ορισμός που άκουσα προηγουμένως που είναι αυτός του Σμιθ : ο κυρίαρχος είναι αυτός που επιβάλλει την δικτατορία, κρίνει για τις έκτακτες περιστάσεις; Ένα Καρλ Σμιθ που υιοθέτησε οψίμως η αριστερά στην Ευρώπη; Αυτό είναι η κυριαρχία; Ήταν η κυριαρχία.

Τώρα η κυριαρχία είναι η δυνατότητα δανεισμού και πρόσβασης στις αγορές. Κυρίαρχο κράτος σημαίνει σε μεγάλο βαθμό κράτος με εξυπηρετήσιμο και αναχρηματοδοτήσιμο χρέος, με αποδεκτά επιτόκια. Η βιωσιμότητα του χρέους και η κυριαρχία του κράτους είναι έννοιες ομόλογες και το τραγικό είναι ότι αυτό φαίνεται

όταν είναι αργά. Όταν ,δηλαδή ,η απώλεια της πρόσβασης στις αγορές σε έχει αιχμαλωτίσει στον πυρήνα της κυριαρχίας σου. Γιατί; Γιατί δεν κατάλαβες την αλήθεια, γιατί δεν είπες την αλήθεια, γιατί ο λαός δεν άκουσε την αλήθεια, ή όταν την άκουσε την αλήθεια την αρνήθηκε συνειδητά.

Αυτό συνεπάγεται κόστος στην κυριαρχία. Και το κράτος ως η κατ' εξοχήν δημόσια οντότητα, είναι αυτή που υποτάσσεται στους ιδιωτικούς φορείς σε παγκόσμιο επίπεδο, γιατί οι οίκοι αξιολόγησης είναι αυτοί που ελέγχουν τη βιωσιμότητα στην πραγματικότητα. Οι ιδιωτικές πλατφόρμες, όπως η «ISDA» είναι αυτές οι οποίες καθορίζουν εάν υπάρχει πιστωτικό γεγονός. Και εάν πτωχεύεις ή δεν πτωχεύεις. Αν έχεις τράπεζες, ή δεν έχεις τράπεζες.

Οι οντότητες της αγοράς που σχετίζονται με τα κράτη περιορίζουν την κυριαρχία τους. Το φαινόμενο του δημοσίου χρέους, είναι ο παγκόσμιος καταλυτικός περιορισμός της κυριαρχίας. Αφής στιγμής τα κράτη προσφεύγουν στις αγορές, οι αγορές αποκτούν κυριαρχικά χαρακτηριστικά .

Και τα χρέη δεν εξοφλούνται. Δεν θα έρθει η στιγμή που οι ΗΠΑ θα εξοφλήσουν το δημόσιο χρέος των 14 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Τα χρέη εξυπηρετούνται στα τοκοχρεολύσια και αναχρηματοδοτούνται με καλούς όρους. Η μείωση επέρχεται λόγω μεγέθυνσης του ΑΕΠ και λόγω πληθωρισμού που οδηγεί στη μεγέθυνση του ΑΕΠ.

Όποια εκδοχή και να πάρει κανείς. Είτε τη νεοσυντηρητική εκδοχή, είτε την κενσσιανή εκδοχή "αφήστε τον πληθωρισμό να τρέχει ", που αυξάνει το ονομαστικό ΑΕΠ, που μειώνει το ονομαστικό χρέος.

Η κυριαρχία λοιπόν η δημοσιονομική και η χρηματοοικονομική φαίνεται τη στιγμή του αποκλεισμού από τις αγορές. Άκουσα προηγουμένως ότι η οικονομική ,δημοσιονομική και χρηματοοικονομική κρίση είναι έκτακτη περίπτωση. Δεν υπήρχαν αυτά πριν; Υπήρχαν. Πώς αντιμετωπιζόντουσαν; Με υποτίμηση του εθνικού νομίσματος.

Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος ήταν το εργαλείο. Τι σημαίνει υποτίμηση του εθνικού νομίσματος; Σημαίνει αποθέωση της κενσσιανής θεωρίας της ονομαστικής ψευδαίσθησης του μισθωτού και κάθε καταναλωτή, ο οποίος έχει την ψευδαίσθηση ότι έχει λεφτά, αλλά δεν έχει αγοραστική δύναμη.

Αφής στιγμής ,λόγω Νομισματικής Ένωσης, λόγω του κοινού νομίσματος ,χάνεις το μηχανισμό της εξωτερικής υποτίμησης, δηλαδή της ονομαστικής υποτίμησης του εθνικού σου νομίσματος, αναζητάς άλλα μέσα και τα μέσα είναι αυτά που ξέρουμε. Αυτά που ξέρουν στην Πορτογαλία, στην Ιρλανδία, στην Ισπανία, στην Ιταλία, στη Γαλλία, ή τα ήξεραν προηγουμένως στη Φιλανδία, στη Σουηδία, στη Ρωσία σε όλες τις χώρες.

Τα προγράμματα προσαρμογής, ο διακρατικός δανεισμός, η υπαγωγή στο ΔΝΤ που είναι διακρατικός οργανισμός διεθνής, μας οδηγεί σε ένα καταλυτικό ερώτημα: ποιος είναι ο καλύτερος πιστωτής; Για την ποιότητα της δημοκρατίας, του κράτους, των θεσμών, το σεβασμό της εναπομένουσας κυριαρχίας;

Οι θεσμοί και τα κράτη ή οι αγορές; Ποιος είναι καλύτερος πιστωτής; Πότε ήταν καλύτερα το ελληνικό χρέος; Πριν από τη ριζική αναδιάρθρωση του 2012 όταν το 90% πήγε στα κράτη και τους θεσμούς και έμεινε το 10%, ή πριν; Όταν η αγορά μπορούσε να μας κρεμάσει στο γκρεμό και τα μανταλάκια. Όπως και να το κάνεις, καλύτερος πιστωτής είναι το άλλο κράτος και ο διεθνής θεσμός. Γιατί τουλάχιστον σέβεται κάποιους νομικούς κανόνες. Ενώ η αγορά δεν σέβεται κανένα κανόνα.

Η δημοσιονομική και η χρηματοοικονομική σταθερότητα είναι μεγίστη παράμετρος εθνικής ισχύος. Η σχέση κυριαρχίας και σταθερότητας είναι καταλυτική. Γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να μην προσβάλεις την κυριαρχία σου αναζητώντας το χρυσόμαλλο δέρας ενός σχεδίου βήτα, που δεν υπήρχε και δεν υπάρχει. Λίγο πριν από την Καθαρή Δευτέρα υπό την απειλή του συνδρόμου της Καθαρής Δευτέρας της Κύπρου.

Γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία επίσης να θυμηθούμε τον Μισέλ Φουκό και να πάμε από τις λέξεις στα πράγματα, να δούμε εάν το κρίσιμο είναι να αναζητάς μια άλλη λέξη, ή το κρίσιμο είναι να πετυχαίνεις ένα άλλο πράγμα. Ένα άλλο πράγμα είναι να πάρεις ένα πολύ μεγαλύτερο δάνειο, με πολύ μικρό επιτόκιο, με πολύ μεγάλη διάρκεια, να πάρεις ένα πολύ μεγάλο κούρεμα του χρέους, να αναδιαρθρώσεις το χρέος σου, να το καταστήσεις εξυπηρετήσιμο και αναχρηματοδοτούμενο. Τα άλλα είναι λέξεις.

Και βέβαια η κυριαρχία σε οδηγεί σε ένα παιχνίδι το οποίο είναι φευγαλέο και παροδικό, διότι δυστυχώς μια σημαντική μετεξέλιξη του ευρωπαϊκού οικοδομήματος είναι η βαθιά υποβάθμιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Επιτροπής, του θεματοφύλακα.

Επειδή οι κυβερνήσεις καταλογίζουν ανικανότητα πρόβλεψης και ανακοπής της κρίσης, το ΔΝΤ στην καρδιά της ευρωζώνης το έφεραν οι κυβερνήσεις και πρωτίστως η γερμανική κυβέρνηση, όχι η ελληνική επιπολαιότητα. Και το έφεραν ως αντίβαρο στην Επιτροπή και το αντίβαρο που λέγεται ΔΝΤ συνέπραξε με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και συγκρότησαν την τρόικα; Ας την εγκαταλείψουμε. Τους τρεις θεσμούς; Οι ευφημισμοί είναι πάντα ένα στοιχείο της αφήγησης. Συγκρότησαν τους τρεις θεσμούς κατά τρόπο ετεροβαρή.

Γι' αυτό ούτε μπόρεσε, ούτε μπορεί, ούτε θα μπορέσει στο προβλεπτό μέλλον να ανακάμψει η Επιτροπή.

Βεβαίως πίσω απ' όλα αυτά υπάρχουν ορισμένα πολύ βαθιά διαρθρωτικά προβλήματα. Στην πραγματικότητα υπάρχει η ομοιομορφία της οικονομικής πολιτικής και το ευρωπαϊκό αναπτυξιακό αδιέξοδο που παίρνει τη μορφή ανισοτήτων κλειδωμένων και λόγω Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συνθήκης της Λισαβόνας, αλλά κυρίως λόγω Ευρωζώνης.

Οι κρατούσες αντιλήψεις οι πολιτικές και επιστημονικές για τις δημοσιονομικές προϋποθέσεις της ανάπτυξης στην Ευρώπη, είναι μονοδιάστατες. Και είναι αναμφίβολα η μεγάλη ιδεολογική και πολιτική ήττα της κυβερνητικής ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας.

Όμως πρέπει να ξέρουμε ,επειδή μιλάμε τις μέρες αυτές πολύ για το βολонταρισμό τον πολιτικό, ότι αυτό συνέβη λόγω πολιτικού βολонταρισμού. Ότι η νομισματική ενοποίηση είναι η αποθέωση του πολιτικού βολонταρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο βολонταρισμός πληρώνεται πάντα ακριβά σε όλα τα φαινόμενα νομισματικών ενώσεων. Γιατί έχουν κλειδωθεί οι βαθιές ανισότητες ,οι οποίες ποιες είναι; Είναι η ανισότητα στα πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών υπέρ της Γερμανίας, υπέρ των μεγάλων παραγωγικών χωρών. Είναι η ανισότητα στο κόστος χρήματος , δηλαδή στα επιτόκια και είναι η ανισότητα στο κόστος ενέργειας.

Και εδώ βλέπουμε να μετατρέπονται οι μέσοι όροι οι δημοσιονομικοί και μακροοικονομικοί του 1991- γιατί περί αυτού πρόκειται, οι όροι του Μάαστριχτ ήταν οι στατιστικοί μέσοι όροι του 1991 -σε οικονομικό δόγμα.

Αλλά αυτό συνέβη το καλοκαίρι του 1992 ,όταν κυρώθηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ ,με τον τότε μικρό Συνασπισμό, να ψηφίζει μαζί με τα άλλα ευρωπαϊκά κόμματα στην ελληνική Βουλή την κύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Έχει πολύ μεγάλη σημασία να δούμε ότι πίσω από όλα αυτά κρύβεται και ένας αδυσώπητος ανταγωνισμός των εθνικών παραγωγικών συστημάτων εκεί που υπάρχουν εθνικά παραγωγικά συστήματα. Δεν είναι δυστυχώς η περίπτωση της Ελλάδας, αλλά είναι η περίπτωση της Γερμανίας και της Γαλλίας. Είναι η περίπτωση της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας και βεβαίως η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου που απολαμβάνει της νομισματικής του πολιτικής και του γεγονότος ότι ελέγχει το City .Και βεβαίως απολαμβάνει κάθε είδος παιχνιδιού νομισματικών ισοτιμιών.

Και όλα αυτά είναι μια επαρχιώτικη εικόνα, ευρωπαϊκή ,γιατί πρέπει να δει κανείς τον ευρωατλαντικό χώρο, πρέπει να δει το Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, πρέπει να δει τιμούσε G8, τους G20. Πρέπει να δει πώς εξελίσσονται τα πράγματα σε ένα επίπεδο με τα λεγόμενα BRICS ,τα οποία δεν είναι και ό,τι φιλικότερο έχει η Ελλάδα στο Δ.Σ. του ΔΝΤ.

Εδώ εντάσσεται και ο μετασχηματισμός του Ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους, γιατί η κρίση του κοινωνικού κράτους δεν ξεκίνησε με την κρίση ως κρίση δημοσιονομική. Ξεκίνησε με τη δημογραφική κρίση μιας Ευρώπης που γηράσκειται, μιας Ευρώπης

που μικραίνει πληθυσμιακά και βέβαια όταν έχεις το κράτος εγγυητή, το πρόβλημα είναι εάν το αναλογιστικό έλλειμμα πρέπει να λογιστεί στο δημόσιο χρέος. Εάν ανακύψει η απειλή του λογισμού του αναλογιστικού ελλείμματος των ασφαλιστικών συστημάτων στο δημόσιο χρέος, καταρρέει το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αμέσως.

Δηλαδή οι οίκοι αξιολόγησης θα αφαιρέσουν την πιστοληπτική ικανότητα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, όχι από τις χώρες.

Περιττεύει να πω εδώ ,εν παρενθέσει, ότι τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων το 2012 ήταν 20 δισεκατομμύρια. Πράγματι κουρεύτηκαν τα 11. Ποιος τα κούρεψε και πού πήγαν; Στο κράτος. Τα πήρε το κράτος από τα ασφαλιστικά ταμεία για να εφαρμοστεί η ρήτρα του *pari passu* ,γιατί δεν μπορείς να εφαρμόσεις ρήτρες συλλογικής δράσης και να κούρέψεις το χρέος, εάν εξαιρέσεις κατόχους χρέους.

Παραβιάζεις τη θεμελιώδη αρχή που είναι η ίση μεταχείριση των κομιστών. Αλλά το κράτος μπορεί να τα δώσει πίσω στα ασφαλιστικά ταμεία. Μπορούν να υπάρχουν ασφαλιστικά ταμεία χωρίς κράτος; Αν κατέρρεε και πτώχευε το κράτος, θα υπήρχαν ασφαλιστικά ταμεία; Τα 20 δισεκατομμύρια ξέρετε πόσο αντιστοιχούν στην ετήσια κρατική χρηματοδότηση των ταμείων; Είναι λιγότερο από μια ετήσια κρατική χρηματοδότηση.

Δηλαδή εάν πει το κράτος για μια χρονιά αυξάνω ελαφρώς τη χρηματοδότηση, σε δυο τρία χρόνια το υπερκαλύπτει αυτό. υπάρχει όμως ένα κεκρυμμένο σκάνδαλο εδώ, η οδηγία που είχε δοθεί ήταν τα ταμεία παίρνοντας το ισοδύναμο ρευστού του EFSF, να αγοράσουν νέα ομόλογα ελληνικά τα οποία ανέβαιναν ραγδαία. Το έκανε το ΙΚΑ με την ΑΕΔΑΚ που διέθετε και αποκατέστησε το χαρτοφυλάκιό του στο 130% μέσα σε τρεις μήνες. Από το Μάρτιο του 2012 μέχρι τον Ιούνιο του 2012 το ΙΚΑ είχε αποκατεστημένο χαρτοφυλάκιο κατά το 130%.

Δεν το έκαναν τα συνδικαλιστικώς διοικούμενα ταμεία για λόγους αντιπολίτευσης και έβλαψαν πράγματι τα συμφέροντα των ασφαλισμένων. Αλλά για φανταστείτε σε ποιες συντάξεις; Τις κύριες; Τις επικουρικές; Τις επαγγελματικές; Την πρώτη επικούρηση; Την δεύτερη επικούρηση; Την τρίτη επικούρηση; Πώς αντιμετωπίζουμε ενιαία κύριες και επικουρικές συντάξεις; Πολλαπλές επικουρήσεις;

Την έλλειψη του πυλώνα της επαγγελματικής ασφάλισης; Και βεβαίως την ανισότητα σε βάρος των μεσαίων και μεγάλων συντάξεων που είναι ανταποδοτικές, για τις οποίες έχουν καταβληθεί εισφορές. Διότι όταν η προσοχή μας είναι στραμμένη στις μικρές συντάξεις έως 700 ευρώ, ασχολούμαστε με συντάξεις φτωχών κατά τεκμήριο ανθρώπων που δεν έχουν πληρώσει εισφορές όμως.

Γιατί έχουν 40 χρόνια εργασιακού βίου και το πολύ 20 χρόνια ασφαλιστικού. Αυτά είναι τα μεγάλα θέματα. Όταν αυτά δεν τα θέτεις, δεν θέτεις το δάκτυλο εις τον τύπον των ήλων.

Γιατί είναι πάρα πολύ καλές όλες οι θεωρίες του συνταγματικού ελέγχου της κρίσης και των μέτρων του μνημονίου.

Θέλω όμως να σας κάνω μια ερώτηση συναδελφικά, επιστημονικά. Ποιο είναι το συνταγματικό δίκαιο της ασύντακτης χρεοκοπίας; Εάν το κράτος δήλωνε ταμειακή αδυναμία καταβολής μισθών και συντάξεων, ταμειακή αδυναμία πληρωμής όλων των υποχρεώσεών της, και προέβαινε σε παύση πληρωμών-ούτε καν σε διεθνή παύση, πλήρωνε τα τοκοχρεολύσια, αλλά δεν πλήρωνε εσωτερικά και έμενε και στο ευρώποια πράξη θα ήλεγχε, ποιος δικαστής και τι θα έλεγε, εάν σου έλεγε το κράτος ότι δεν έχω λεφτά;

Σκεφτείτε το αρκετή ώρα γιατί το συνταγματικό δίκαιο της ασύντακτης χρεοκοπίας πρέπει να είναι η αφετηρία οποιουδήποτε δικανικού συλλογισμού για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των μέτρων αντιμετώπισης και διαχείρισης της κρίσης. Ούτε μπορείς να κάνεις σημειακό έλεγχο συνταγματικότητας του ενός ή του άλλου μέτρου.

Αυτό είναι η παθογένεια του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Της οποίας ήμουν κάποτε οπαδός. Αλλά η μακρά εμπειρία μου στο μέτωπο της μάχης μου έχει δείξει ότι όταν κάνεις εκτιμήσεις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές ιστορικού χαρακτήρα, δεν μπορείς να υφίστασαι έλεγχο συνταγματικότητας σημειακό, αποσπασματικό και τυχαίο. Πρέπει να έρθει ο συνταγματικός δικαστής να ακούσει το σκεπτικό σου το οποίο είναι η αιτιολογία του νόμου. Μάλιστα. Στην έννοια του γενικού συμφέροντος. Όμως η οικονομική κρίση είναι ταυτόσημη με τη στέρηση των ατομικών δικαιωμάτων; Με το παρασύνταγμα του μετεμφυλιακού κράτους;

Δεν υπήρχαν πριν οικονομικές κρίσεις; Οι υποτιμήσεις για να μπούμε στην ΟΝΕ, όχι της δεκαετίας του 1950 με το Μαρκεζίνη, αλλά της δεκαετίας του 1990 – 2000, πώς ελέγχθηκαν ως προς τη συνταγματικότητά τους; Ξέρετε πόσες υποτιμήσεις κάναμε για να φτάσουμε στην κλειδωμένη ισοτιμία ευρώ – δραχμής; Να έχουμε λοιπόν μια αίσθηση του πλαισίου μέσα στο οποίο κινούμαστε.

Και βέβαια οι ιδεολογικοπολιτικές επιπτώσεις είναι τεράστιες, γιατί δεν είναι μόνο η κρίση της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας που πρέπει να βρει τον εαυτό της. Αλλά είναι η ανάδειξη της ευρωπαϊκής ακροδεξιάς, οι νέες μορφές ευρωσκεπτικισμού και ο λαός, τα δημοψηφίσματα, τα οποία ανέκοψαν όλα σχεδόν τα βήματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το πρώτο γαλλικό δημοψήφισμα, το δεύτερο γαλλικό, το ολλανδικό, το ιρλανδικό. Για να σκεφτούμε τα βήματα από το Μάαστριχτ, στο Άμστερνταμ, στη Νίκαια, στο ευρωπαϊκό σύνταγμα, στη Λισαβόνα. Πώς λειτούργησε το δημοψήφισμα;

Και θα δούμε τώρα πώς θα λειτουργήσουν οι νέες μορφές κοινωνικού και πολιτικού ριζοσπαστισμού μόλις αντιμετωπίσουν την αλήθεια βεβαίως. Όχι στα λόγια.

Γι' αυτό δυστυχώς στην Ευρώπη δεν υπάρχουν ιδεολογικές διακρίσεις. Υπάρχει μόνο εκλογική τυχασιότητα. Όποιος έτυχε να έχει το βάρος της κυβέρνησης, όποιος έτυχε να έχει την ευκολία της αντιπολίτευσης.

Μόλις αυτός που έτυχε να έχει την ευκολία της αντιπολίτευσης αναλάβει το βάρος της κυβέρνησης, καταρρέει ενώπιον των ευθυνών του. Ή αναλαμβάνει τις ευθύνες και το κόστος. Δεν υπάρχει άλλο.

Και βέβαια όλα αυτά συνδέονται με τις νέες προκλήσεις στην ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας. Δεν θέλω να σας μιλήσω ξανά για το ευρωατλαντικό χώρο και για το πώς μπήκαν οι Αμερικάνοι στην Ευρώπη επί Προέδρου Ουίλσον στην ύστερη φάση του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά θα σας πω μόνο ότι οι κρίσεις από τις οποίες περιβάλλεται η Ευρώπη έχουν κοινό παρονομαστή την κρατικότητα. Έχουμε αμφισβήτηση κρατικότητας στη Συρία, τη Λιβύη, την Υεμένη, το Ιράκ και έχουμε διεκδίκηση κρατικότητας στην Παλαιστίνη, την Ανατολική Ουκρανία, στο διαβόητο ζοφερό ISIS, που διεκδικεί εδαφικότητα.

Άρα έχει πολύ μεγάλη σημασία να δούμε ότι η Ευρώπη εκεί που νομίζει ότι πάει να λύσει μια κρίση, ασχολείται με τη Λερναία Ύδρα των πολλών κρίσεων γιατί υπάρχει άμεση διασύνδεση εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής και πρόβλημα εξωτερικής ασφάλειας χωρίς εδαφική εγγύτητα. Δεν έχεις πρόβλημα ασφάλειας στα σύνορά σου.

Έχεις πρόβλημα ασφάλειας που αρχίζει πολύ μακριά από το έδαφός σου, αλλά καταλήγει τελικά στο έδαφος σου. Και γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να έχεις μια εθνική αφήγηση που είναι έντιμη. Δηλαδή όταν αναλαμβάνεις στρατιωτικό κίνδυνο να τον αναλαμβάνεις πανταχόθεν και όχι μόνο εκεί που έχεις αποικιοκρατικά υπόλοιπα. Γιατί αυτό συμβαίνει στην Ευρώπη, δυστυχώς.

Είναι άλλος ο λόγος της Γαλλίας διεθνώς, άλλος στο Μάλι ή στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία. Άλλος ο λόγος της Ιταλίας διεθνώς, άλλος στη Λιβύη.

Κυρίες και κύριοι, υπάρχουν κι άλλες θεσμικές ανισότητες στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν τις βλέπουμε πάντα καθημερινά. Η τεράστια εθνική ανισότητα των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ο ρόλος της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου είναι καταλυτικός από την άποψη αυτή, γιατί η Γερμανία είναι πολύ μακριά από αυτό το status.

Κι έχουμε ανισότητες ως προς την ανάληψη στρατιωτικής ευθύνης και κινδύνου. Υπάρχουν χώρες που αναλαμβάνουν στρατιωτικό κίνδυνο και χώρες που δεν αναλαμβάνουν. Αυτές είναι εκ των πραγμάτων δευτερεύουσες στο διεθνή συσχετισμό.

Άρα το ερώτημά μου και κλείνω γιατί σας κούρασα : τι είναι το εθνικό κράτος σε σχέση με την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση; Φρένο ή κινητήρας για το μέλλον της Ευρώπης; Και αυτό πέρα από την πρόσοψη της θεσμικής ισοτιμίας ,της επικουρικότητας και της αναλογικότητας;

Το βασικό ερώτημα είναι εάν δεν έχουμε το κράτος ,ποιος θα διεκδικήσει την άρση των κλειδωμένων ανισοτήτων μέσα στην Ευρώπη ,για τις οποίες σας μίλησα; Η περιφέρεια; Η πόλη; Ο λαός; Η κοινωνία των πολιτών; Η αγορά;

Επίσης τα εθνικά πολιτικά συστήματα και οι ευρωπαϊκοί πολιτικοί συσχετισμοί διαθλώνται κατά ένα τρόπο ο οποίος είναι μοναδικός εξωτερικά. Τι εννοώ; Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και στο Συμβούλιο υπάρχουν ιδεολογικοαξιακοί συσχετισμοί; Δηλαδή υπάρχει κάποιο πχ σοσιαλιστικό blog; Ή μπορεί να γίνει κάποιο ριζοσπαστικοσοσιαλιστικό; Η απάντηση είναι όχι. Υπάρχουν μόνο εθνικές στρατηγικές. Τίποτε άλλο δεν υπάρχει.

Ερώτημα. Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που έχουμε πολιτικά κόμματα, έχουμε διακρατικούς συσχετισμούς; Δηλαδή οι ευρωβουλευτές διέπονται από μια αντίληψη εθνικών στρατηγικών και προτεραιοτήτων; Ναι, πολύ.

Το τρίπτυχο που αντιμετωπίζει το κράτος είναι: διεθνοποίηση, ιδιωτικοποίηση, αποπολιτικοποίηση. Δυστυχώς. Το ερώτημα είναι στο ισοζύγιο κρατών μελών και Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση τι είναι; Το εθνικό κράτος γίνεται διεθνοποιημένο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση γίνεται Ευρωπαϊκή; Ή υποκλίνεται σε μια ευρύτερη παγκοσμιοποίηση;

Το εθνικό κράτος ιδιωτικοποιείται. Η Ευρωπαϊκή Ένωση τι είναι; Είναι το δημόσιο; Ή ιδιωτικοποιείται με τους δικούς σας ρυθμούς; Το εθνικό κράτος αποπολιτικοποιείται. Η Ευρωπαϊκή Ένωση τι κάνει; Πολιτικοποιείται; Δυστυχώς έχει ένα βαθύτατο, ίσως και ανυπέρβλητο έλλειμμα πολιτικής, όχι δημοκρατίας μόνο. Άρα η πρόγνωσή μου δεν είναι θετική, γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη τα προβλήματα τα διαρθρωτικά του εθνικού κράτους, πριν καν συγκροτηθεί σε πολιτική οντότητα.

Γι' αυτό ο πολιτικός και επιστημονικός προβληματισμός πρέπει να είναι άλλου επιπέδου. Τελείωσε η περίοδος των κοινοτοπιών. Τελείωσε η περίοδος της αφέλειας, του ερασιτεχνισμού, της επιπολαιότητας, των σχολικών παραδειγμάτων. Και τελείωσε η περίοδος των ψεμάτων και των ψευδαισθήσεων.

Και επιστημονικά και πολιτικά πρέπει να πεις άλλα πράγματα. Αλλά άλλα πράγματα τα οποία να βγαίνουν μέσα από την εμπειρία, την ιστορία, το συσχετισμό των δυνάμεων. Έλεγε ο μακαρίτης ο Γιώργος Παπαδημητρίου, το θυμάμαι σαν τώρα. Ήμασταν σε ένα αυτοκίνητο και πηγαίναμε σε μια εκδήλωση μαζί και είπε μια φράση που με έκανε να γυρίσω να τον κοιτάξω. Λέει: «η ιδεολογία έρχεται είτε για να δικαιολογήσει μια κατάσταση, είτε για να προδικάσει μια εξέλιξη». Είναι κλασικό, μαρξικό, αλλά το είπε πολύ εύστοχα την κατάλληλη στιγμή.

Γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να νιώσουμε την αγωνία του Δημήτρη Τσάτσου όταν έψαχνε μια έννοια, όπως ο Διονύσιος Σολωμός έλεγε δώστε μου μια λέξη να την αγοράσω τη λέξη, να την πληρώσω και προσπαθούσε να βρει την έννοια της ευρωπαϊκής συμπολιτείας για να περιγράψει ένα φαινόμενο το οποίο αλλιώς ήταν ασύλληπτο .Και αν δεν μπορείς να συλλάβεις την πραγματικότητα, πώς να την αλλάξεις; Δεν την αλλάζεις.

Σας ευχαριστώ πολύ.